

ISKOLAKÉP KONFERENCIA

PROGRAM-
ÉS
ABSZTRAKTFÜZET

Veszprém, 2023. 06. 16.

I. Iskolakép Konferencia

Veszprém

2023. 06. 16.

Szervezőbizottság:

Berta-Szénási Panna

Nemes-Wéber Zsófia

Mohr Szilárd

A konferencia védnöke:

Dr. Szabó Péter,

a VEAB Neveléstudományi Szakbizottságának elnöke

Program

8:30-tól Regisztráció (I. emeleti folyosó)

9:00 – 9:15 Köszöntő és megnyitó (Előadóterem)

- Berta-Szénási Panna, Nemes-Wéber Zsófia, a konferencia szervezőbizottságának tagjai
- Dr. Szabó Péter, a VEAB Neveléstudományi Szakbizottságának elnöke, a konferencia védnöke

9:15 – 9:45 Plenáris előadás (Előadóterem)

- Dr. Somogyvári Lajos: Nevelés-, oktatás-, vagy pedagógiatörténet? Módszertani dilemmák.

9:45 – 10:00 Kávészünet (Büfé)

10:00 – 11:30 Délelőtti szekciósáv

Pedagógus életutak (Tanácsterem)

Szekcióvezető: Dr. Tölgyesi József

- Tölgyesi József: A pedagógia, a közélet és a költészet vonzásában. Egerszegi Ferenc (1921 – 2006) életútja.
- Bogárné Kocsis Judit: Zsolnai József munkássága, tevékenységének iskolateremtő sarokpontjai
- Molnár Béla: Csoknyai József: a tanítók tanítója
- Mohr Szilárd: Palos Bernardin és szerepe a tanítás háborút követő újraindításában

Intézménytörténet (Könyvtár)

Szekcióvezető: Dr. habil. Sanda István Dániel

- Nemes-Németh Nóra: Iskolatörténet a levéltári iratanyagok és egy helytörténeti kutatás tükrében
- Pálkuti Anikó: Leánytanulók a Czuczor Gergely Bencés Gimnázium és Kollégiumban 1905 – 1918 között, valamint 2008-tól napjainkig
- Hodász Kata: A pécsi Állami Gyógypedagógiai Iskola működésének első évei (1946-1955)
- Dallman Kristóf: A jezsuita oktatás válasza a 20. század elejének társadalmi és tudományos kihívásaira két magyarországi jezsuita gimnázium példáján keresztül

11:30 – 12:30 Ebédszünet (Pince és kert)

12:30 – 13:30 *Iskolatörténeti mozaikok – kerekasztal-beszélgetés* (Előadóterem)

- Dr. habil Nóbik Attila, Szegedi Tudományegyetem
- Dr. habil Sanda István Dániel, Óbudai Egyetem
- Dr. habil Torgyik Judit, Kodolányi János Egyetem
- Dr. Tölgyesi József, nyugalmazott főiskolai docens
- Moderátor: Dr. Mohr Szilárd

13:30 – 13:45 *Kávészünet* (Büfé)

13:45 – 15:30 *Délutáni szekciósáv*

Nevelési tér (Tanácsterem)

Szekcióvezető: Dr. habil. Nóbik Attila

- Köninger Szilárd: A kifordított iskola
- Dani-Ördög Dalma: Iskolakert helyzetkép. A hazai iskolakert kutatások jelenlegi állása
- Nóbik Attila: Néptanítói diskurzusok az osztályteremről a 20. század elején
- Leveleki Gyöngyvér: Vác iskolaváros építészetszociológiai vizsgálata
- Illés Kádek Katalin: A tatabányai Móra Iskola tanulási helyeinek metamorfózisai

Intézmény és nevelés (Könyvtár)

Szekcióvezető: Dr. habil. Torgyik Judit

- Langerné Buchwald Judit: Alternatív pedagógiai koncepciók iskolaképe
- Rybár Olivér: Negyvenöt éve a lakótelepen – Alapítástól a tagozatokig - A veszprémi Báthory Iskola története (1978-2023)
- Kovács Kálmán Árpád: Az állam-egyház viszony és a református öntudat problémái (1867-1907)
- Maisch Patrícia: Leánynevelő intézetek szerepe a honleányi feladatokra való felkészítésben. Fókuszban Tánzer Lilla lánynevelője
- Godó Katalin: Szülő és mentor kapcsolatának vizsgálata

15:45 - 16:45: *Városismereti séta*

Veszprém mint iskolaváros

- A sétát vezeti: Márkusné Vörös Hajnalka, Főlevéltáros - MNL Veszprém Vármegyei Levéltára, Projektfejlesztési tanácsadó – VEB2023 EKF

Absztraktok

Bognárné Kocsis Judit

Zsolnai József munkássága, tevékenységének iskolateremtő sarokpontjai

Veszprémi Érseki Főiskola

bkocsisj@gmail.com

Zsolnai József, eredeti nevén Zsemlye József (1935-2011) a magyar pedagógia meghatározó, iskolateremtő egyénisége volt, akinek elvei napjainkban is revelánsak. Tanyavilágból indult az élete, nagy tudásvágya eredményeképp elsőként tanítóképzőt, majd magyar-, történelem tanár szakot, illetve pedagógia szakot végzett. A tudományos életben jelentős eredményeket ért el, az MTA doktori címet is megkapta.

Zsolnai elsőként a nyelvi-irodalmi-kommunikációs programot (NYIK) dolgozta ki a hetvenes években, amelyet 1984-ben a művelődési miniszter alternatív tantervvé nyilvánított. Zsolnai másik pedagógiai innovációja az értékközvetítő és képességfejlesztő program (ÉKP), amely a sokoldalú képességfejlesztést tűzte ki célul minden gyermek számára. Álláspontja szerint a gyermekeknek lehetőséget kell biztosítani, hogy minél több területen kipróbálhassák magukat, az érdeklődésük aktivizálódhasson. A Zsolnai programokhoz komplett segédletek, taneszközök, tankönyvek készültek. Pedagógiájának fókuszai a hátrányos helyzet leküzdése, az esélyegyenlőségek megteremtése és az egyéni képességek fejlesztése. Zsolnai a pedagógia kísérletei mellett, számos más tevékenységet is végzett, pl. az Országos Közoktatási Intézet (OKI) vezetése, Új Pedagógiai Szemle országos szakfolyóirat megjelentetése, valamint az Iskolakultúra folyóirat alapítása, a Pedagógus Szakma Megújítása projekt (PSZM) stb. Fáradhatatlan kutató és fejlesztő volt, aki az iskolahálózatát hosszú évtizedeken keresztül hatékonyan működtette.

Dallman Kristóf

A jezsuita oktatás válasza a 20. század elejének társadalmi és tudományos kihívásaira két magyarországi jezsuita gimnázium példáján keresztül

PTE BTK OTNDI

kristofdallman@gmail.com

Loyolai Szent Ignác és társai által 1540-ben Rómában alapított katolikus szerzetesrendet, a Jézus Társaságát. Az alapvetően lelkigondozással és evangelizációval foglalkozó szerzetesrend korán felismerte a gyermekek oktatásában rejlő lehetőségeket. A 16-18. század folyamán az ismert világot behálózó közép- és felsőfokú iskolarendszert hoztak létre, melynek pedagógiai alapvetése Szent Ignác Lelkigyakorlata volt. A jezsuita iskolák keretrendszere 1599-1600-ban került kialakításra, mikor a rend összes intézményében elrendelték a Ratio Studiorum című univerzális tanügyi szabályzó dokumentum szerinti működést. A jezsuita Ratio kisebb változtatásokkal egészen a 20. századig jelentős befolyással bírt az ignáci szellemű oktatási-nevelési intézmények működésére. Előadásomban kísérletet teszek a Loyolai Szent Ignác gondolatvilágán és munkásságán alapuló, és annak szellemiségében működő iskolák példáján keresztül bemutatni, hogy milyen válaszokkal szolgált a 20. század társadalmi és tudományos kihívásaira a jezsuita oktatás iskolai valósága. A konferencián bemutatott előadás a Pécsi Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola keretében végzett doktori (PhD) kutatásom részét képezi. Az előadás során az iskolatörténet-írás bevett és meghatározó dokumentumainak (iskolai dokumentumok, tanárok és diákok levelezése) elemzése mellett a kortárs jezsuita rendi, és oktatáspolitikai diskurzus elemzését is elvégzem.

Dani-Ördög Dalma

Iskolakert helyzetkép. A hazai iskolakert kutatások jelenlegi állása

Debreceni Egyetem, Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola

dani.dalma@avkf.hu

Míg száz-kétszáz évvel ezelőtt természetes közege volt a gyermeknevelésnek a szabad tér, mára már pedagógiai kihívássá vált kicsábítani a gyermekeket a természetbe, elősegítve a mozgásfejlődésüket – hívja fel a figyelmet Tamáska Máté a Szociálpedagógia folyóirat legfrissebben megjelent tematikus számának szerkesztői előszavában (Halbritter-Tamáska, 2022). Az iskolai terek újragondolása kapcsán egy paradigmaváltásnak lehetünk részesei. Az iskolaépítéssel foglalkozó diskurzusokban egyre nagyobb hangsúlyt kap ma az iskolakert, mint egy jövőbe tekintő, fenntartható pedagógia alapja. A fenntarthatósága abban rejlik, hogy egy olyan tanítási-tanulási térről van szó, amely képes minden tantárgyhoz kapcsolódni, feloldva ezzel a tantárgyak között meghúzott határokat. Interdiszciplinaritásának köszönhetően a gyermekek gondolkodásában kialakul a holisztikus szemlélet, amely a fenntartható jövő záloga.

Előadásomban a hazai iskolakert kutatások jelenlegi állását szeretném bemutatni a Szociálpedagógia folyóirat 2022 októberében Halbritter András és Tamáska Máté által szerkesztett Iskolakert, természet és közösség címmel megjelent tematikus számán keresztül.

Felhasznált irodalom:

HALBRITTER András Albert – TAMÁSKA Máté (2022, szerk): Iskolakert. *Természet és közösség. Szociálpedagógia Szaklektorált Folyóirat*. Tematikus szám. 19/2022. Apor Vilmos Katolikus Főiskola. Vác

Godó Katalin

Szülő és mentor kapcsolatának vizsgálata

Debreceni Egyetem

katalin1en@gmail.com

A szülő iskolai bevonódásának különféle lehetséges módjai léteznek; ide tartozhat az is, amikor gyermeke extrakurrikuláris tevékenységeibe kapcsolódik be, mely meghatározó paramétere lehet a diák iskolai sikerességének (Epstein 1987) is. Egyre inkább felértékelődnek a tanórán kívüli, diákok számára felkínált lehetőségei az iskoláknak, ami egyrészt eredményezhet teljesítménybeli-, másrészt személyiségbeli növekedést is. Továbbá a lemorzsolódás megelőzésében is szerepet játszhatnak ezen tevékenységbe való bevonásuk. Különböző életszakaszokban azonban eltérések mutatkoznak meg a szülői aktivitás tekintetében. Jelen előadásban azt vizsgáljuk, hogy a Tanítsunk Magyarorszáért mentorprogramban résztvevő általános iskolás 7-8. osztályos diákok szülei és a gyermekeiket mentoráló egyetemista mentorokat milyen interakció jellemzi. Ehhez 17 fővel készítettünk félig strukturált interjút 2022 tavaszán, melyben a Debreceni Egyetemre járó környező kistélepülések általános iskolás diákjainak szüleit szólítottuk meg. Túlnyomórészt 30-40 éves közöttiek voltak interjúalanyaink. Eredményünk alapján sokféleség figyelhető meg a szülői mentorálásba történő bevonódásban. A szocio-ökonómiai státusz szerint eltérések voltak a szülő-mentor kapcsolat dinamikájában, gyakoriságában és formájában. Az interjúk típusanalízise során pedig aktív-passzív szülőket sikerült elkülönítenünk. Eredményeink a program szülők felé való nyitásának előmozdítását sürgetik, melynek eszközei és módszerei változatosak lehetnek.

Hodász Kata

A pécsi Állami Gyógypedagógiai Iskola működésének első évei (1946-1955)

PTE BTK

hodaszkata1309@gmail.com

A pécsi Állami Gyógypedagógiai Iskola 1946-1955 között enyhe értelmi fogyatékkal élő gyermekek nevelését látta el az Egyetem Utcai Állami Elemi Népiskola épületében, majd a Kulich Gyula (ma Papnövelde) utca 1. szám alatt. A kutatás – eddig feltáratlan intézményi dokumentumok, levéltári források alapján – célul tűzte a pécsi Állami Gyógypedagógiai Iskola, majd (1955-től) Gyógypedagógiai Nevelőintézet teljes (1946-1966 közötti) történetének rekonstruálását, melynek első jelentős szakaszát, 10 év történetét járja körül az előadás. A kutatási kérdések az iskola múltjának eseménytörténeti jellegű feltárása, az országos történelmi események hatásának vizsgálata, valamint az iskola oktató-nevelő munkájának feltérképezése mentén körvonalazódnak. A vizsgálat elsősorban primer forrásokon alapul, melyek lelőhelye a Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Vármegyei Levéltára. A források feldolgozásánál a hagyományos megértő módszer alkalmazása, a forrás-, dokumentum- és szakirodalomelemzés módszere kerül előtérbe. A kutatási eredmények által megbizonyosodhatunk arról, hogy az iskola hiányos infrastrukturális felszereltsége, a szovjet ideológia megjelenése, a politika állandósult jelenléte ellenére színvonalas oktatási intézmény volt. A fennmaradt források a nevelés-oktatás kiemelkedő jellegéről árulkodnak. Az intézmény tanárai szaktudásuk tekintetében kiváló pedagógusok voltak, az iskola unikális jellegénél fogva a (gyógy)pedagógia-történetben helyet és figyelmet érdemel.

Illés Kádek Katalin

A tatabányai Móra Iskola tanulási helyeinek metamorfózisai

PPKE / RDV EGTC

kata.kadek@gmail.com

Intézményünk Tatabánya Újváros nagy múltra visszatekintő iskolája: 70 tanévvel ezelőtt, 1952. szeptember 8-án nyitotta meg kapuit. Klasszikusnak mondható, tankerületi 8 évfolyamos általános iskola, melynek múltja sok kincset és titkot rejt. Az egykor politikai foglyokkal építtetett iskola az első években a város szélén állt, körötte kukoricaföldekkel. Eleinte hatalmas kéményekkel fűtötték ki, később ez volt az első központi fűtéses épület a városban. A gyermekek a duzzadó város miatt hatalmas tömegben érkeztek. Voltak olyan időszakok is, amikor három műszakban folyt a tanítás: 8-tól, 11-től és du. 3-tól. Közben újabb szárnyat és ebédlőt is kapott az épület. A háború miatt elmaradt felnőttoktatás is az épület falai között zajlott.

Jelenleg ennél lényegesen alacsonyabb a diákság létszáma. Ugyanakkor progresszívek vagyunk: iskolánk felvállalja SNI és BTM nehézséggel élő tanulók integrált oktatását is gyógypedagógusaink szakszerű segítségnyújtásával. Diákjaink mintegy ötöde hivatalos diagnózissal is rendelkezik, némelyikük rendszeres gyógyszeres kezelés alatt áll (pl. hiperaktív). Tanulóink jelentős része hátrányos szociokulturális környezetből, csonka családokból, mélyszegénységből érkezik, néhányuk időnként állami gondozásba kerül.

A tanulási terek átalakulásának utolsó nagy hulláma már a XXI. században érte el az intézményt. 2019. szeptember 1-től ép értelmű, autizmus spektrum zavaros gyermekek integrációs programjának bevezetését is megkezdjük felmenő rendszerben. Jelenleg 14 diagnosztizált autista gyermek integrációja zajlik az intézményben, ez komoly szakembergárdát, és egy teljesen új gyógypedagógiai részleg kialakítását kívánta meg. A program példaértékű, Magyarországon nincs hozzánk hasonlóan egy fedél alatt megvalósított inkluzív oktatással működő intézmény. A neurodiverzitás elfogadása terén tehát komoly eredményekkel, s ezeket támogató oktatási terekkel rendelkezünk,

Egy ezek közül a jó gyakorlatok közül az állatok és növények tapasztalati tanulás útján történő integrálása az oktatási-nevelési folyamatba, mivel észrevettük, hogy atipikus tanulóink ezeken az élményeken keresztül sokkal könnyebben tudnak kapcsolódni a tananyaghoz, a közösséghez, társaikhoz és önmagukhoz. Az idei tanévben elkezdjük az OUTDOOR OKTATÁS intézményi lehetőségeinek tesztelését intézményünkben.

Kovács Kálmán Árpád
Az állam-egyház viszony és a református öntudat problémái (1867-1907)

Veritas Történetkutató Intézet és Levéltár
kovacskalmanarpad@gmail.com

Kovács Kálmán Árpád 1975. december 30-án született Szegeden, 1999-ben végzett a József Attila Tudományegyetemen történelem szakos középiskolai és a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola német nyelv és irodalom tanárként, filozófiai doktorrá (PhD) 2009-ben avatták a Szegedi Tudományegyetemen, Dolgozott középiskolai, nyelviskolai tanárként és egyetemi oktatóként. 2014-től a VERITAS Történetkutató Intézet ad otthont kutatásainak. Jelenleg „Az állam-egyház viszony és a református öntudat problémái (1867-1907)” című kötetén dolgozik. A tervezett előadás főbb tematikus egységei: I. Az öntudat fogalma; II. Források koncentrikus körei a közvélemény-központúság jegyében; III. Korszakhatárok; IV. Az iskola helye a református egyházi autonómiában; V. A legfontosabb öntudatviták szellemi sarokpontjainak lecsapódásai a református iskolapolitikában; VI. Államsegély-viták református iskolák körül; VII. Református ünnepkörök és emlékévek önreprezentációs sémáinak fejlődése; VIII. (Amit szeretném, ha más írna meg:) Református öntudat a református nevelésben.

Köninger Szilárd
A kifordított iskola

CAN Architects
koninger.szilard@canarchitects.hu

Az épített és természeti környezetet a köznyelvben egymás ellentétéként használjuk – a róluk való gondolkodásban is éles határt húzunk, mit szabad az egyikben és mit lehet a másikban. Nézzük az iskolákat. Tanulni bent, az osztályteremben kell; az udvar a “nagyszünet” helyszíne. Több évtizedes íratlan szabály ez, miközben a természeti környezet sok esetben alkalmasabb helyszíne az oktatásnak. A kültérben tartott órák élményszerűsége mélyen az emlékezetünkbe vési az ott tanultakat, miközben a tanulási nehézségek kezelése terén is megfelelő környezetnek bizonyul. Az alternatív oktatás már használja a természetet tanulási környezetként.

A tanulás és környezete rengeteget változott az idők folyamán. Míg a görögök sétálva és beszélgetve tanultak, az évszázadok során kialakult iskolarendszer az épített környezet mellett a természet fontos része volt a tanulási környezetnek, addig az ipari forradalom idejére az oktatás teljesen visszaszorult az iskolák folyosós, cellás rendszerébe. Azóta a természeti környezet tudatos érzékelése az attól való eltávolodás során egyre intenzívebb igényként merül fel a pedagógiában. Az erdei iskolák, a cserkészlet, a tanösvények kísérletet tesznek arra, hogy visszakapcsolják a gyermekeket abba a környezetbe, amely az emberiség történelmének szinte teljes idejében a mindennapok közegét jelentette.

A Bazalt Iskola a kültéri oktatás Kodály-módszerét dolgozza ki a Balaton-felvidék iskoláival karöltve. Célunk, hogy mindez 10 éven belül a közoktatás részévé váljon.

Langerné Buchwald Judit
Alternatív pedagógiai koncepciók iskolaképe

ELTE PPK

buchwald.judit@gmail.com

A tanulás térbeliségének vizsgálata sokáig nem játszott központi szerepet a kutatásokban (Fisher, 2002, 2005), napjainkban azonban előtérbe került a tér pedagógiája (Tutenel & Coorevits, 2017), és hazai viszonylatban is irányultak kutatások a tanulás térbeliségének vizsgálatára (Tamáska & Sárkány, 2017; Dúll et al., 2021; Hercz & Sántha, 2009; Sántha 2011), melyek közül kiemelnénk a reformpedagógiai irányzatok iskolakoncepcióinak vizsgálatát (Németh & Skiera, 1999; Sanda, 2008), mely irányvonalat szeretnénk folytatni az alternatív pedagógiai irányzatok iskolakoncepcióinak vizsgálatával. Jelen kutatás kiindulópontja, hogy a hagyományos iskolaépület és az alternatív pedagógiai koncepció között feszültség keletkezik a tartalom és a forma, valamint az oktatási módszerek és a térbeli lehetőségek között (Tamáska, 2017). A kutatás során összehasonlítottuk három alternatív pedagógiai koncepció – az ÉKP, az AKG és a Kincskereső Iskola – iskolakoncepcióját, és arra kerestük a választ, hogy a kiválasztott alternatív pedagógiai koncepciók hogyan valósították meg az iskolakoncepció és a kényszer szülte pedagógiai tér (hagyományos iskolaépület) közötti ellentmondás feloldását. A vizsgálat során az iskolakoncepciót összevetettük az iskolai tér adta lehetőségekkel és az iskolákról készült filmek, fotók segítségével a megvalósult iskolai terekkel.

Leveleki Gyöngyvér

Vác iskolaváros építészet-szociológiai vizsgálata

levelekigyongyver@gmail.com

Az oktatásnak mindig érték közvetítő szerepe volt és van a társadalomban. De a tudás hatalom: hatalmat ad birtoklójának arra, hogy a körülötte lévő világot uralja, irányítása alá vonja. Az intézményesített iskolarendszer mindig az adott társadalmi elit ideológiai irányítóinak befolyása alatt állt.

Az egymásra hatás kölcsönös: nemcsak a társadalmi változások befolyásolják az adott időszak oktatási rendszerét, hanem az iskola is hat a társadalom egészére, alakítja annak szűkebb és tágabb környezetét. Ennek az átfogó és bonyolult együtttható rendszernek azt a kis szeletét elemzi dolgozatom, amely az építészet-szociológia témakörébe tartozik. Ennek megfelelően az iskolát, mint a pedagógiai tevékenységet befogadó épületet, speciális helyszínt értelmeztem. Ezen belül is az épület külső megjelenése, az épületet körülvevő környezet szervezettsége, rendezettsége vagy ennek hiánya, az épület településen való elhelyezkedése képezte kutatásom alapját. A kép- és fotóelemzéseket a Kapitány-féle kutatás mintáját alapul véve végeztem el. Tágabb aspektusba helyezve megvizsgáltam az iskolák egymáshoz való viszonyát, a településszerkezetben elfoglalt helyüket és a település szerveződésében, átalakulásában játszott szerepüket. Az összefüggéseket topográfiai térképeken ábrázoltam.

Vizsgálódásomat leszűkítettem egy konkrét városra, Vácra. Az itteni változásokat mutatom be XVIII. századtól napjainkig kinagyított pillanatképeken keresztül. A vizsgált iskolatípusok közül a kötelező oktatásban érintetteket (alap- és középfokú iskolákat) helyeztem előtérbe, de megemlítsre kerül néhány más oktatási és kulturális intézmény is, ha a témát érintő jelentős tulajdonsággal bír.

Maisch Patrícia

Lánynevelő intézetek szerepe a honleányi feladatokra való felkészítésben.

Fókuszban Tánzer Lilla lányneveldéje

PTE BTK NTI

maisch.patricia@pte.hu

A hazai reformkori lánynevelés különös színezetet kapott azáltal, hogy a nemzeti karakter erősítésének (megteremtésének) kívánalma, a nyelvújítási mozgalom párhuzamosan bontakozott ki a nemesi családok lánygyermekének intézményes oktatásban való részvételének elterjedésével. Az intézetek feladata így az új nőidea, a honleány eszményének beteljesítésére is irányult. A magyar szellemben történő lánynevelés már az 1790/91. évi országgyűlésen felmerült, azonban igazi lendületet csak a reformkor, majd a későbbi 19. század adott.

A kutatás a fentiek mentén egy reformkori lánynevelde, a Tánzer-intézet pedagógiai tevékenységét vizsgálja ego-dokumentumok (napló, levél) forráselemzésével. A vizsgálat elméleti háttérét a nőnevelés-történeti szakirodalom (Kéri Katalin, Pukánszky Béla, Virág Irén munkái) biztosítja, a Tánzer-intézettel is foglalkozó eddigi forráskiadványok, szintetizáló munkák Gyimesi Emese, Kárpáti Attila István, illetve saját kutatásainkhoz köthetőek.

A kutatás célja kettős. Egyrészt általános képet kíván nyújtani az intézmény pedagógiai munkájáról – a honleányi feladatokra való felkészítés, a nemzeti karakter erősítése szempontjából. Másrészt pedig néhány egykori növendék (Csapó Mária, Kölcsey Antónia, Szendrey Júlia) példáján keresztül igyekszik megvilágítani az intézmény nevelési céljainak hosszabb távú megvalósulását. Vagyis arra keresi a választ, hogy az említett hölgyek milyen honleánnyá váltak, hogyan kamatoztatták honleányi „tudományukat” anyaként, feleségként.

Mohr Szilárd

Palos Bernardin és szerepe a tanítás háborút követő újraindításában

mohr.szilard@gmail.com

Az iskolatörténeti kutatások egyik alapvető módszertani megfontolása, hogy az intézményekben lezajló folyamatok értelmezéséhez elengedhetetlen a tágabb oktatáspolitikai dimenzió ismerete. Bizonyos korszakokban, amikor az oktatásirányítás rendkívül centralizált volt, ez hatványozottan igaz. Ez viszont azt is eredményezi, hogy az iskolák életében – és így a történetében – olyan szereplők, így köztük akár pedagógusok is helyet kaphatnak, akik valójában az intézményen kívül álltak.

Egy ilyen rendkívül centralizált oktatáspolitikai időszakról beszélhetünk az 1935-ös közigazgatásügyi igazgatásról szóló törvény elfogadását követően. A tankerületek élén a közvetlenül a kultuszminiszter kinevezett, és neki felelősséggel tartozó tankerületi főigazgatók álltak, akik irányították és ellenőrizték a hozzájuk tartozó intézmények munkáját, kis túlzással a mindennapjait. Ezt a tisztséget töltötte be Pécsen 1943 és 1946 között Palos Bernardin, ciszterci rendi szerzetes, tanár. Működési ideje ennek megfelelően a legnehezebb háborús esztendőkkel került átfedésbe, így kisebb megszakítással ugyan, de ő irányította a pécsi tankerületet, mialatt a front átvonult annak területén, majd akkor is, mikor az oktatás újjászervezésre került.

Előadásomban azt kívánom bemutatni, hogy Palos mint a tankerület főigazgatója milyen erőfeszítéseket tett azért, hogy az iskolákban újrakezdődhessen a tanítás. Továbbá néhány példa segítségével szeretném felvillantani, hogy intézkedéseinek milyen eredményei voltak az iskolák működésére, ezzel mintegy árnyalva az oktatásirányítás iskolákra (és ezzel iskolatörténetekre) gyakorolt hatását.

Molnár Béla
Csoknyay József: a tanítók tanítója

ELTE PPK, Milton Friedman Egyetem
molnar.bela@ppk.elte.hu

Az előadásban Csoknyay József életrajzi adataival kapcsolatosan azokat a tényezőket vizsgáljuk, amelyek választ adnak arra a kérdésre, hogy miként vált tanítóképző-intézeti tanárrá. Arra is keressük a választ, hogy mennyire volt ennek a képesítésnek a megszerzése egyedi, s mennyire volt sokak pályafutásához hasonlatos. Mindezek miatt először a tanítóképző-intézeti tanárképzés rövid történetét mutatjuk be, majd Csoknyay József életének jelentős fordulópontjaira fókuszálva mutatjuk be személyes tanárrá válásának folyamatát. Dr. Csoknyay József tanítóképző-intézeti tanári pályára való felkészülésének folyamata tartalmaz több olyan elemet, ami előfordul oly sokaknál, akik a tanítók tanítói voltak. Ilyen például, hogy polgári iskolában tanultak serdülőkorukban, tanítóképzőben szereztek tanítói képesítést, miután polgári iskolai tanári végzettséget nyertek el, s végül a tanítóképző-intézeti tanári képzettség birtokába jutottak. Csoknyay József életében az előbb felvázolttól abban mutatkozik eltérés, hogy a polgári iskolai tanári végzettség után érettségi vizsgát tett, jogi tanulmányokat folytatott, majd bölcsészettudományi szakokon tanult. Kérvényének helyt adva, korábbi egyetemi tanulmányaira tekintettel, engedélyt kapott, hogy a tanítóképző-intézeti tanári képesítést egy év alatt megszerezhesse. Tanári végzettségének megszerzése után Kolozsváron Várkonyi professzornál doktorált, a Kolozsvárra költözött egyetem első doktoranduszaival avatták doktorrá, s mint legidősebb ő köszönte meg az Egyetemi Tanácsnak az avatást.

Nemes-Németh Nóra

Iskolatörténet a levéltári iratanyagok és egy helytörténeti kutatás tükrében

Székesfehérvári Teleki Blanka Gimnázium és Általános Iskola

nemes.nemeth.nora@gmail.com

Tanulmányomban a Székesfehérvár középfokú és középszintű iskolahálózatának kiépülését és kiteljesedését célzó vizsgálat során kutatott iskolatörténeti monográfiák és levéltári iratanyagok feldolgozásának tudatos reflexiójára és elemzésére vállalkozom. A 2020-ban lezárult kutatás keretében Székesfehérvár mint iskolaváros művelődési viszonyainak és pedagógiai kultúrájának több szempontú vizsgálatára, a kultúraátadás intézményrendszerének, valamint a mögötte lévő személyi és intézményi kapcsolatrendszerének feltárására vállalkoztam. Kiemelt helyen vizsgáltam az egyéni viszonyrendszereket, mindenképp a középiskolai tanárok működését, a város társadalmi-kulturális életének alakításában játszott szerepét. A korabeli primer források, tanügyi iratok felhasználásával az oktatás intézményes kereteinek, a középfokú és középszintű iskolák mennyiségi és minőségi változásainak elemzésével tártam fel Székesfehérvár oktatástörténetének a XIX. század második felét átfogó, valamint a századfordulót követő időszakát.

A tanulmány elején ismertetem a téma fókuszát és eredményeit, majd bemutatom a kutatás során szerzett tapasztalataimat, következtetéseimet és reflexióimat. A primer forrásként kezelt értesítőgyűjtemények és iratanyagok reprezentálása mellett szólok azok feldolgozásának módjáról és korlátairól, az iskolatörténeti kutatások jelentőségéről, a kutatásban rejlő további lehetőségekről. A tapasztalatok felhasználhatók neveléstörténeti dolgozatok tudatosabb tervezéséhez, segítik a tudományterülethez kapcsolódó kutatások elsődleges forrásbázisának összegyűjtését és forráskritikai elemzését. A tudományos munka előtt álló doktoranduszok és kutatók a tanulmányban tárgyalt primer források feldolgozásának lehetőségeit és szempontjait tovább gondolva felkészülten kezdhetnek hozzá jövőbeni vizsgálódásaikhoz.

Nóbik Attila

Néptanítói diskurzusok az osztályteremről a 20. század elején

Szegedi Tudományegyetem

nobik.attila@szte.hu

Az iskolaépületek és tanteremek olyan terek, amelyeknek története több szempontból is elemezhető. Az egyik jelentős megközelítés a téri fordulat hatására alakult ki. E szerint „a helyek olyan terek, amelyek történelmük, használatuk és kulturális jelentőségük miatt váltak személyesen vagy társadalmilag jelentőssé”. (Burbules, 2013. 167. o.). Másrészt, az osztályteremek történetét gyakran foucault-i szemszögből vizsgálják. Foucault szerint az osztályterem kialakítása a folyamatos megfigyelés és fegyelmezés céljait szolgálja. Az osztályteremet szerinte úgy tervezik, hogy megkönnyítsék a tanítás bizonyos módjait. A tanulók megtanítása a testük „normális” önszabályozó használatára az iskola egyik alapvető funkciója (Foucault, 1990).

Erre az elméleti háttérre támaszkodva vizsgáltam a néptanítóknak az osztályteremről szóló diskurzusait a 20. század elején. A kutatás forrása az 1911 és 1915 között három kötetben megjelent Elemi Népoktatás Enciklopédiája, valamint a Néptanítók Lapja volt.

A kutatás eredményei, hogy a téma folyamatosan jelen volt a forrásokban, elsősorban a tanterem berendezésére és higiéniájára koncentrálva, miközben a didaktikai témák nem kerültek szóba.

Burbules, N. C. (2013): Spaces and Places in the Virtual University. In: Smeyers, P., Depaepe, M. és Keiner, E. (2013, szerk.): *Educational Research: The Importance and Effects of Institutional Spaces*. Springer. 167–176.

Foucault, M. (1990). *Felügyelet és büntetés: A börtön története*. Gondolat.

Pálkuti Anikó

**Leánytanulók a Czuczor Gergely Bencés Gimnázium és Kollégiumban 1905
– 1918 között, valamint 2008-tól napjainkig**

Czuczor Gergely Bencés Gimnázium és Kollégium
palkuti.aniko@gmail.com

Kutatásom során az 1905–1918 és a 2008-tól napjainkig tartó bencés pedagógiának a leánynevelésben megnyilvánult hatásait, összefüggéseit, eredményeit kísérelem meg feltárni, elhelyezve azokat az elméleti-történeti pedagógia keretei között.

Célom megismerni a győri bencés gimnáziumban 2008-ban bevezetett nőnevelésnek az előzményeit. Választ keresek arra, hogyan tették lehetővé a magántanuló leányok számára az érettségi vizsgát, milyen volt a korabeli nőnevelésről alkotott vízió, miért merült fel száz évvel később a koedukáció igénye.

A fenti vizsgálat az intézmény történetében új aspektust képvisel, melyet Kéri Katalin megállapítása is igazol: „Csupán kevéssé történtek az állami és egyházi levéltárakban nőnevelés-történeti kutatások, és feltárára várnak még a témakör szempontjából különleges és érdekes magánlevelezések, kéziratárban őrzött naplók, (befejezetlen) irodalmi művek kéziratjai.” (Kéri, 2015. 455.)

A kutatási módszerek egy része deduktív jellegű, hiszen elsődleges módszerként a könyvészeti és levéltári források (az 1905–1918 között végzett leánytanulókra vonatkozó gimnáziumi irattári adatok és a 2008–2012 közötti lánypopulációról szóló iskolai dokumentációk) elemzésére törekszem. Empirikus módszerként a 2012-ben végzett lánypopuláció körében az interjúkészítést alkalmaztam.

A kutatás eredményeképpen bizonyíthatóvá válik, hogy a női tanulókhoz való viszonyulás és annak intézményes gyökerei, kultúrája tették lehetővé a 20-21. századi bencés nevelés megújítását.

Rybár Olivér

**Negyvenöt éve a lakótelepen – Alapítástól a tagozatokig - A veszprémi
Báthory Iskola története (1978-2023)**

Veszprémi Báthory István Sportiskolai Általános Iskola

rybar.oliver@gmail.com

2023 őszén kezdi meg a veszprémi Báthory Iskola a 45. tanévét. Az iskola, az 1978-as alapítás óta a város legnagyobb lakótelepének meghatározó közoktatási intézményévé vált. Az intézmény 1980 óta viseli Báthory István nevét, a névadó eseményhez kapcsolódóan tartották az első kézilabda Báthory-kupát, amely azóta az iskola legismertebb hagyományos sportrendezvénye. A megyében egyedülálló módon tanuszoda is épült az iskolához. Az intézmény oktatási arculatát meghatározó rajz tagozat 1989-ben indult útjára. 1992-ben kezdte meg működését alsó tagozaton a Kék Madár Személyközpontú Pedagógiai Program, mely a Báthory egyik legfontosabb, a beiskolázás szempontjából is vonzó, képzési formája. Veszprémben az elsők közt, 1994 óta folyik számítástechnika oktatás az intézményben. Két évvel később sport tagozattal bővült az iskola kínálata, 2008-ban indult az első sportiskolai osztály az intézményben. Az elmúlt tíz évben „Örökös Ökoiskola”, „Örökös Boldog Iskola”, „Akkreditált Kiváló Tehetségpont”, „Állatbarát Általános Iskola” és „Energiatudatos Iskola” lett a Báthory.

Tölgyesi József

A pedagógia, a közélet és a költészet vonzásában. Egerszegi Ferenc (1921-2006) életútja

tolgyesijdr@gmail.com

Egerszegi Ferenc Sümeg (nagyközség, majd város) ikonikus pedagógusszemélyisége volt. Tanító, tanár, majd iskolaigazgató lett. Élete hármasszoros kötődésű volt: pedagógia, közélet, költészet. A helyi Ady-iskola igazgatójaként folyamatosan jelentős innovációkkal emelte az intézmény szakmai színvonalát. Ehhez széles körű, többfunkciós támogatásokat szervezett, amelyek mintát jelentettek nem csak a környékbeli, hanem a megye iskolái számára is. Különösen sokat foglalkozott a családi neveléssel, a tanulók szociális körülményeinek javításával, a továbbtanulók tudásának jó megalapozásával. (Többek között felhasználta a tanórán kívüli helyi lehetőségeket, különösen a közművelődési intézmények közreműködésével.) Pedagógiai publikációival, előadásaival folyamatosan jelen volt a szakmai és a közéleti fórumokon. Bekapcsolódott és vezető tisztségeket vállalt a Magyar Pedagógiai Társaság Veszprém megyei Tagozatában és a Veszprém megyei Neveléstörténeti Társaság munkájában. Számos megyei, regionális és helyi szakmai konferencia szervezőjeként a pedagógusok továbbképzésének egyik fő ösztönzője volt. (Pedagógiai könyvei közül néhány: A pálya szélén; Fazekas József néptanító; Egy néptanító indulásai.) Munkásságának fontos területe a szépirodalomhoz történő vonzódása, versmegjelenései. Több kötet verset adott közre, amelyek kölcsönös inspirációt jelentettek olyan barátaival/irodalmárokkal, mint Simon István, Rab Zsuzsa, Cserhát József, Koncz József, Búzás Huba. Néhány kötetének címe: Csöndes beszélgetés; Kalászkok a tarlón; Két tél között.) Ezeken túlmenően számos pedagógiai és művelődéstörténeti könyvet szerkesztett. Munkásságát több helyi és megyei, valamint országos kitüntetéssel ismerték el.